

**МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ ВНУТРІШНІХ СПРАВ
Кафедра філософії права та юридичної логіки**

ЗАТВЕРДЖУЮ.
Перший проректор НАВС
полковник поліції
Станіслав ГУСАРЄВ

17 2020

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

ПРИКЛАДНА ЛОГІКА

за спеціальністю «Публічне управління та адміністрування» (281)

Minor (обов'язкова)

навчально-науковий інститут заочного та дистанційного навчання

Київ - 2020 рік

Робоча програма з навчальної дисципліни «Прикладна логіка» складена для здобувачів вищої освіти відповідно до програми підготовки фахівців за спеціальністю (281) «Публічне управління та адміністрування» ступеня вищої освіти магістра, за заочною формою навчання.

Розробники:

Олег ГВОЗДІК, професор кафедри, доктор філософських наук, професор;

Олег БАНДУРА, професор кафедри, доктор філософських наук, професор;

Роман МИХАЙЛЕНКО, доцент кафедри, кандидат філософських наук, доцент;

Роман ШЕВЧУК, доцент кафедри, кандидат юридичних наук;

Вікторія СТУС, старший викладач кафедри.

Робочу програму схвалено на засіданні кафедри філософії права та юридичної логіки Національної академії внутрішніх справ

Протокол від 5 листопада 2020 року № 5

Завідувач кафедри філософії права
та юридичної логіки

(підпис)

Віталій КРАВЕЦЬ

Схвалено науково-методичною радою НАВС

Протокол від 16 грудня 2020 року № 3

Голова науково-методичної ради

(підпис)

Станіслав ГУСАРЕВ

© О. І. Гвоздік, О. О. Бандура, Р. В. Михайленко, Р. М. Шевчук, В. І. Стус

© Національна академія внутрішніх справ

1. Програма навчальної дисципліни

Програму навчальної дисципліни «Прикладна логіка» розроблено відповідно до освітньо-професійної програми підготовки магістрів за спеціальності «Публічне управління та адміністрування».

Предметом навчальної дисципліни «Прикладна логіка» є стратегії та методики ефективного застосування засобів традиційної та сучасної логіки у конкретних галузях науки і практичної діяльності, зокрема в галузі права.

Міждисциплінарні зв'язки: філософія управління, сучасні методології науково-управлінських досліджень, публічна комунікація і ділова мова в публічному управлінні.

1. Мета та завдання навчальної дисципліни

1.1. Метою викладання навчальної дисципліни «Прикладна логіка» є:

- ознайомлення магістрантів із застосуванням сучасних логічних знань та методів у конкретних галузях науки і практичної діяльності, зокрема у юридичній теорії та практиці;
- розвиток правового, логічного, критично-орієнтованого мислення як елементу професійної культури фахівця
- розвиток методологічної культури магістранта

1.2. Основні завдання викладання дисципліни «Прикладна логіка» полягають у тому, щоб навчити магістрантів: застосувати методологічний інструментарій логіки при аналізі соціально-правових явищ, конструювати коректну аргументацію; аналізувати юридичну термінологію та дефініції; витлумачувати правові документи; розпізнавати логічні помилки в міркуваннях, прийоми маніпулювання з боку співрозмовника і протистояти їм; застосовувати логічні методи у процесі адміністративно-управлінської діяльності, а також у науково-дослідницькій роботі.

1.3. Згідно з вимогами освітньо-професійної програми магістранти повинні:

знати : об'єкт, предмет, функції, методи прикладної логіки як навчальної дисципліни, їх специфіку, особливості структури мислення загалом, закони мислення, основні форми мислення та логічні операції з ними;

вміти : аналізувати аргументацію, обґрунтовувати власну позицію щодо вирішення актуальних правових проблем, творчо та інноваційно мислити й приймати продуктивні рішення у сфері юриспруденції з урахуванням особливостей майбутньої професійної діяльності, досягнень науково-технічного прогресу; ефективно застосовувати професійні знання різних типів та найзагальніших підстав, принципів і закономірностей юридичної діяльності.

1.4. Програмні компетентності (інтегральні, загальні та фахові) відповідно до освітньо-професійної програми підготовки здобувачів вищої освіти.

Інтегральна компетентність:

Здатність розв'язувати складні задачі і проблеми у сфері публічного управління та адміністрування та/або у процесі навчання, що передбачає проведення досліджень та/або здійснення інновацій та характеризується невизначеністю умов і вимог.

Загальні компетентності (ЗК):

ЗК 01. Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу.

ЗК 04. Здатність удосконалювати й розвивати професійний, інтелектуальний і культурний рівні.

ЗК 05. Здатність приймати обґрунтовані рішення та використовувати сучасні комунікаційні технології.

Фахові компетентності (ФК):

ФК 03. Здатність організувати інформаційно-аналітичне забезпечення управлінських процесів.

ФК 09. Здатність здійснювати наукову та дослідницьку діяльність у сфері публічного управління та адміністрування.

ФК 10. Здатність приймати обґрунтовані управлінські рішення з урахуванням питань європейської та євроатлантичної інтеграції.

Нормативний зміст підготовки здобувачів вищої освіти, сформульований у термінах результатів навчання

Програмні результати навчання:

ПРН 01. Знати теоретичні та прикладні засади вироблення й аналізу публічної політики, основи та технологій прийняття управлінських рішень.

ПРН 02. Розв'язувати складні задачі публічного управління та адміністрування, враховуючи вимоги законодавства, виявляти правові колізії та проблеми, розробляти проекти нормативно-правових актів для їх усунення.

ПРН 08. Уміти здійснювати ефективну комунікацію, аргументувати свою позицію.

ПРН 12. Планувати і здійснювати наукові та прикладні дослідження у сфері публічного управління та адміністрування, включаючи аналіз проблематики, постановку цілей і завдань, вибір та використання теоретичних і емпіричних методів дослідження, аналіз його результатів, формулювання обґрунтованих висновків.

ДПРН 14. Здійснювати адаптацію та модифікацію існуючих наукових підходів і методів до конкретних ситуацій професійної діяльності.

На вивчення навчальної дисципліни заплановано 30 годин / 1 кредит ECTS.

Мова навчання: українська мова.

Консультативну допомогу магістранти можуть отримати у науково-педагогічних працівників кафедри філософії права та юридичної логіки, які безпосередньо проводять заняття, або звернувшись з письмовим запитом на електронну пошту за адресою k014_n@naiau.kiev.ua

2. Структура навчальної дисципліни

Програма навчальної дисципліни складається з таких тем:

Тема 1. Прикладна логіка як методологічна основа юридичної науки та практики.

Тема 2. Логічні критерії коректності юридичного мислення.

Тема 3. Специфіка юридичної аргументації та її логічні основи.

2.1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Галузь знань, спеціальність, ступінь вищої освіти	Характеристика навчальної дисципліни	
		денна форма навчання	заочна форма навчання
Кількість кредитів ECTS – 1	Галузь знань «Цивільна безпека» (26)	<i>(Minor)</i>	
	Спеціальність «Публічне управління та адміністрування»		
Кількість розділів – 1	для підготовки здобувачів вищої освіти ступеня магістра за кошти фізичних та/або юридичних осіб	Рік підготовки	
Загальна кількість годин – 30		1-й	
	Семестр		
1-й			
Лекції			
Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних – 0 самостійної роботи – 0	Ступінь вищої освіти: магістр	2 год.	
		Семінарські	
		6 год.	
		Практичні	
		0 год.	
		Самостійна робота	
		22 год.	
Вид контролю:			
залік		залік	

3. Структура залікового кредиту (ксерокопія тематичного плану завірена керівником кафедри)

Назви розділів і тем	Кількість годин									
	денна форма					заочна форма				
	Всього го	у тому числі				всього го	у тому числі			
л		с	пз	ср	л		с	пз	ср	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
Тема 1. Прикладна логіка як методологічна основа юридичної науки та практики						8		2		6
Тема 2. Логічні критерії коректності юридичного мислення						11	1	2		8
Тема 3. Специфіка юридичної аргументації та її логічні основи						11	1	2		8
Усього годин						30	2	6		22
Форма контролю – залік										

4. Очікувані результати навчання з дисципліни

Згідно з вимогами освітньо-професійної програми магістранти повинні:

знати : об'єкт, предмет, функції та методи прикладної логіки як навчальної дисципліни; логічну структуру та схеми побудови міркувань; основні логічні операції та особливості їх здійснення у сфері юриспруденції; логічні засоби оптимізації аналітичних процедур;

вміти : аналізувати та коректно будувати міркування в процесі пізнавальної та практичної діяльності; аргументувати власну позицію щодо актуальних питань юридичної науки та практики; творчо мислити, розв'язувати складні проблеми інноваційного характеру й приймати продуктивні рішення у сфері юриспруденції з урахуванням особливостей майбутньої професійної діяльності, досягнень науково-технічного прогресу; ефективно застосовувати методологічний інструментарій традиційної та сучасної логіки при виробленні та прийнятті таких рішень.

5. Плани семінарських занять

ТЕМА № 1. Прикладна логіка як методологічна основа юридичної науки та практики

Питання до семінарського заняття:

1. Прикладна логіка як галузь наукового знання.
2. Логічний аспект організації діяльності у правовій сфері.

ТЕМА № 2. Логічні критерії коректності юридичного мислення

Питання до семінарського заняття:

1. Принципові основи раціональності мислення та їх юридична специфікація.
2. Коректність юридичних міркувань з точки зору логіки побудови умовиводів.

ТЕМА № 3. Специфіка юридичної аргументації та її логічні основи

Питання до семінарського заняття:

1. Змістовні та методологічні особливості юридичної аргументації.
2. Логічні основи аргументації та техніка їх застосування в юриспруденції.

6.Завдання для самостійної роботи

6.1. ПРАКТИКУМ

ТЕМА № 1. Прикладна логіка як методологічна основа юридичної науки та практики

Реферати:

1. Співвідношення предметів загальної та прикладної логіки.
2. Історія прикладної логіки.
3. Логіка і право.
4. Логічні та юридичні аспекти діяльності у правовій сфері: проблеми взаємоузгодження.
5. Методологічна специфіка фахової діяльності юриста та логіка її організації.

Завдання для самостійного вивчення:

1. Дослідіть особливості організації та техніки побудови міркувань у сфері юриспруденції.
2. Порівняйте підхід до визначення юридичних термінів з дефінітивними прийомами інших наук.

3. Проаналізуйте методологічне значення логічних правил поділу для раціоналізації класифікаційних та кодифікаційних процедури у юриспруденції.
4. Ознайомтеся з методикою виявлення логіко-функціональних залежностей між структурними компонентами правових норм, фактичних матеріалів та свідчень; з'ясуйте її значущість для інтенсифікації аналітико-пошукових дій та доказових процедур.
5. Дослідіть можливості та переваги застосування логічних методів побудови міркувань у юридичній науці та практиці.
6. Пригадайте з курсу загальної логіки зміст дедуктивних, індуктивних методів міркування та методу аналогії, а також їхню значущість для права.
7. Поясніть, чому досягнення методологічної єдності логічних та правових основ організації фахової діяльності юриста є головним завданням прикладної (юридичної) логіки.

Практичні завдання:

1. Обґрунтуйте, чому у юридичних терміносистемах спостерігається уникнення синонімії та різних варіантів визначення одного й того ж поняття?
2. Визначте та схематично зобразіть логічні відношення між обсягами наступних понять:
 - а) умисна дія, неумисна дія, злочин;
 - б) нормативний документ, конституція, кодекс;
 - в) логіка, формальна логіка, прикладна логіка.
3. Дайте логічний аналіз наступної легальної дефініції (визначте її вид, структуру та відповідність логічним вимогам): «Адміністративним правопорушенням (проступком) визнається протиправна, винна (умисна або необережна) дія чи бездіяльність, яка посягає на громадський порядок, власність, права і свободи громадян, на встановлений порядок управління і за яку законом передбачено адміністративну відповідальність».
4. Проаналізуйте легальну класифікацію з точки зору логіки поділу понять: «За вчинення адміністративних правопорушень до неповнолітніх у віці від шістнадцяти до вісімнадцяти років можуть бути застосовані такі заходи впливу: 1) зобов'язання публічно або в іншій формі попросити вибачення у потерпілого; 2) попередження; 3) догана або сувора догана; 4) передача неповнолітнього під нагляд батькам або особам, які їх замінюють, чи під нагляд педагогічному або трудовому колективу за їх згодою, а також окремим громадянам на їх прохання».
5. Визначте логічну будову твердження: «Якщо дія є нормативно нейтральною, то вона не є ні забороненою, ні обов'язковою» та подайте її у вигляді відповідної формули.
6. Наведіть приклади застосування індуктивних методів при побудові юридичних міркувань.

7. З'ясуйте, який з логічних методів лежить в основі кваліфікаційних процедур, та обґрунтуйте своє рішення.

8. Поясніть логічний зміст методу аналогії, а також відмінність між аналогією права та аналогією закону.

ТЕМА № 2. Логічні критерії коректності юридичного мислення

Реферати:

1. Методологічний зміст основних принципів мислення та особливості їх реалізації у сфері права.
2. Зв'язок принципів основ юридичного мислення з основними законами логіки.
3. Співвідношення логічних та юридичних законів.
4. Методологічне значення критеріїв логічної раціональності для організації адміністративно-управлінської діяльності.
5. Дедуктивно-логічні основи кваліфікації.

Завдання для самостійного вивчення:

1. Ознайомтеся з технологією застосування принципів та законів міркування в процесі аналізу та оцінювання нормативних основ права, фактичних матеріалів, свідчень та доказових процедур.
2. Визначте підстави розрізнення доказових та недоказових міркувань.
3. З'ясуйте зміст відношення логічного впливання між думками та закономірний характер його правил.
4. Засвойте основні правила побудови доказових міркувань, їх логіко-семантичні обґрунтування та техніку застосування в юриспруденції.
5. З матеріалів фондових текстів лекцій ознайомтеся зі змістом та координацією синхронічних і діахронічних підходів у логіці права.
6. З курсу загальної логіки пригадайте зміст індуктивних методів узагальнення та встановлення причинно-наслідкових зв'язків; обґрунтуйте їх значущість для юридичної практики.
7. Ознайомтеся з можливостями та технікою використання недедуктивних умовиводів при формулюванні версій.

Практичні завдання:

1. Наведіть приклади порушення принципів визначеності та несуперечності при побудові юридичних міркувань.

2. Чи дотримано принципу обґрунтованості у наступному міркуванні: «Оскільки у квартирі підозрюваного під час обшуку було виявлено частину викрадених речей, а також на місці злочину знайдено сліди його взуття та дактилоскопічні відбитки, то він є причетним до розслідуваної крадіжки?»

3. Чи є доказовим умовивід: «Якщо дія А ніколи не призводить до наслідку В, а явище В у жодному разі не може бути причиною ситуації С, то дія А не може призвести до ситуації С»?

4. Який висновок є логічно коректним за наступних умов: а) будь-яка дія, що має ознаку А, має також ознаку В; б) усі дії типу А характеризуються ознакою С?

5. У ході аналізу фактичних даних по розглядуваній справі можна зробити наступні узагальнення (які фігуруватимуть у ролі базових аргументів):

а) по даній справі є прийнятними (тобто узгоджуваними з наявним фактажем) три версії: А, В і С, які не є взаємовиключними;

б) за умови підтвердження А, версію В також можна буде визнати істинною;

в) версії А і С не можуть бути одночасно істинними, хоча не виключена можливість їх одночасної хибності;

г) у разі хибності С, версію В також можна буде відхилити як хибну.

Які логічні висновки можна зробити на цих підставах про кожну із згаданих версій?

6. Перевірте, чи є достатніми наступні засновки для отримання доказового висновку про істинність версії D:

а) підтвердження обставини С є достатньою умовою для доведення версії А;

б) за розглядуваних умов хоча б одна з версій – В або D – має бути істинною (оскільки низка фактичних обставин виключає інші варіанти розвитку подій);

в) у разі ситуації В має підтвердитись обставина С;

г) версія А виявилася несумісною з наявними перевіреними фактами.

ТЕМА № 3. Специфіка юридичної аргументації та її логічні основи

Реферати:

1. Логічні основи теорії доказування в кримінальному процесі.
2. Співвідношення логічних, психологічних та юридичних аспектів аргументації.
3. Методологічне значення логіки аргументації як критерію доказовості.
4. Сучасні тенденції розвитку логічної теорії аргументації.
5. Теорія аргументації в романо-германській та англосаксонській правових системах: порівняльний аналіз.

Завдання для самостійного вивчення:

1. Познайомтеся з деякими «хрестоматійними» справами за участю відомих юристів та проаналізуйте методіку побудови їхньої стратегії.
2. З'ясуйте, які підстави визнаються за критерії доказовості аргументації за процесуальним законодавством України.
3. Ознайомтеся з додатковою інформацією щодо методологічної специфіки юридичної аргументації (зокрема, поданою у монографії Щербини О.Ю. «Логіка та юридична аргументація»).

4. Дізнайтеся про особливості юридичного доказування в юридичній практиці США з книги: Walton D. Legal argumentations and evidence / D. Walton. – The Pennsylvania State Univ. Press, 2002.
5. Більш широку інформацію про можливості використання засобів сучасної логіки в юридичній науці та практиці отримайте з монографії: Гвоздік О.І. Логічні числення: принципи побудови та застосування в юриспруденції. – К., 2003.
6. Доберіть ілюстративні матеріали з юридичної практики стосовно застосування різних методів побудови аргументації.
7. Познайомтеся з тактичними схемами побудови захисту, які зазвичай використовував Ф.Плевако. Чи завжди вони відповідали логічним критеріям доказовості аргументації?

Практичні завдання:

1. Дайте логічну характеристику наступній позиції: «Головне в юридичній аргументації полягає не у її логічному аналізі, а у знанні тих чинників, що впливають на думку суддівської колегії, а, отже, у можливості передбачення того, як саме голосуватимуть судді».
2. Чи можна вважати обґрунтованим висновок, який неможливо спростувати? Чому?
3. Проаналізуйте аргументацію: «Теза Т може обґрунтовано вважатися хибною, оскільки вона логічно випливає з аргументів, що виявилися невідповідними дійсності».
4. Поясніть, чим відрізняється «доведення» від «підтвердження», а також «спростування» від «критики».
5. У матеріалах судової справи «Вассер проти Шаффер» зазначається, що Ліз Шаффер через недбалість у керуванні автомобілем спричинила ДТП, вдаривши машину, якою керувала Мері Вассер. Після медичного обстеження останньої їй помилково ампутували абсолютно здорову ногу (що з'ясувалося пізніше у ході розслідування справи). Мері Вассер подала позов до суду на Ліз Шаффер за втрату ноги. Чи має бути цей позов задоволений?
6. За матеріалами справи «Сакко проти Лейна»: останній недбало використовував бензин при розпалюванні вогнища у вітряну погоду, що призвело до пожежі, яка знищила кілька сусідських будинків. Чи можна вирішити цю справу за аналогією до попередньої?
7. Визначте правомірність застосування норми А у випадку, що характеризується наступними рисами:
 - а) оскільки відносини у тій сфері, до якої належить розглядуваний випадок, регулюються нормами А та В, принаймні одна з них має бути застосованою у цьому випадку;
 - б) розглядувана дія не може кваліфікуватися одночасно за нормами В і С (адже у такому разі мала б місце нормативна колізія); тож застосовність хоча б однієї із згаданих норм має бути виключеною;

в) норма С не може бути застосованою, якщо і тільки якщо матиме місце обставина D;

г) у разі наявності обставини D має застосовуватися норма А.

8. За показаннями одного з свідків, що проходили у розглядуваній справі, винуватцем ДТП був мотоцикліст, що здійснив зіткнення з припаркованим автомобілем громадянина М. На підтвердження цього свідчення було вказано на факт відсутності гальмівного шляху від коліс автомобіля. При цьому також були виявлені сліди тосолю (що витік з пробитого радіатора) на ділянці довжиною 12 метрів позаду автомобіля. Як мають бути оцінені такі свідчення?

9. Чи можна обґрунтовано визнати свідчення А неправдивими на підставі таких аргументів:

- 1) якщо свідчення А вірні, то мають підтвердитись обставини В та С;
- 2) В є логічним наслідком ситуації D;
- 3) С впливає з Е;
- 4) Ситуації D та Е є несумісними?

6.2. Орієнтовний перелік питань для тестового контролю самостійної роботи

1. Предмет прикладної логіки.
2. Юридична логіка як різновид прикладної логіки: її цілі та завдання.
3. Особливості застосування логічних методів у сфері юриспруденції.
4. Специфіка юридичної термінології.
5. Логіка визначення понять.
6. Легальні дефініції.
7. Коректність кодифікаційних та класифікаційних процедур з точки зору логічних правил поділу.
8. Логічні засоби компенсації невизначеності природних мов.
9. Використання методу логічної формалізації при аналізі правових норм, фактів та свідчень.
10. Зміст та практичне застосування методів логічної дедукції, індукції та аналогії.
11. Аналогія права та аналогія закону: логічний та юридичний зміст.
12. Логічні критерії коректності юридичного мислення.
13. Принцип логічної визначеності у праві.
14. Принцип несуперечливості при побудові юридичних міркувань.
15. Принцип обґрунтованості та його роль у процесуальній діяльності.
16. Принцип повноти при оцінці фактичних матеріалів та нормативної бази.
17. Доказові та недоказові умовиводи.
18. Логічні правила побудови юридичних міркувань.
19. Індуктивні умовиводи при побудові версій.
20. Доказова та недоказова аналогія.
21. Синхронічні та діахронічні підходи до логіки організації пошукових дій.

22. Зміст та логічна структура юридичної аргументації.
23. Співвідношення логічного доведення та юридичного доказування.
24. Доведення, спростування та критика в юридичній практиці.
25. Цілі та особливості процесуального доказування.
26. Логічні правила аргументації як основа здійснення та критичного аналізу доказових процедур.
27. Застосування логічних методів при побудові юридичної аргументації.
28. Логічні критерії достатності доказів.
29. Валідність доказової бази з точки зору принципів визначеності, несуперечливості, обґрунтованості та повноти.
30. Логічні методи виявлення латентних суперечностей у системі доказів.
31. Логічні та юридичні умови прийнятності доказів.
32. Спеціальні методики юридичної аргументації: *argumentum a contrario*, *argumentum a fortiori*, *argumentum a simili*, *argumentum a completudine*.
33. Методика побудови прямих та непрямих способів здійснення аргументаційних процедур.
34. Типові логічні помилки та хитрощі в юридичній аргументації.
35. Логічні засоби виявлення та уникнення аргументаційних помилок.

7. Індивідуальні завдання (курсіві, дипломні роботи)

Відповідно до навчального плану з навчальної дисципліни «Прикладна логіка» курсові та дипломні роботи не передбачено.

8. Методи навчання та контролю

Під час освітнього процесу використовуються такі методи навчання: словесні, наочні, практичні, інноваційні. Методи контролю – усне та письмове опитування, практична перевірка, тестовий контроль тощо.

9. Критерії оцінювання результатів навчання

Максимальний рейтинг з навчальної роботи – 60 балів (мінімальна кількість 30 балів), максимальний рейтинг з підсумкового контролю – 40 балів. Якщо здобувач вищої освіти не зміг отримати мінімальної кількості балів з навчальної роботи (30 балів) або його загальний рейтинг компетентності складає менше 60 балів він вважається таким, що має академічну заборгованість.

10. Форми поточного та підсумкового контролю

Ефективним прийомом вивчення логіки є підготовка доповідей, рефератів, вирішення задач.

Контроль за засвоєнням логічних знань здійснюється різними способами, серед яких важливе місце посідають опитування, тестування і написання контрольних робіт. Рівень знань слухачів визначається за допомогою тестових контролів та підсумкового заліку.

Методичні матеріали складено таким чином, щоб інформативна частина курсу органічно інтегрувалася в систему знань, отриманих у процесі вивчення інших дисциплін.

11. Інструменти, обладнання та програмне забезпечення, використання яких передбачає дисципліна та з урахуванням дистанцій

Обладнання, програмне забезпечення, яке використовується під час занять: інтерактивні засоби, мультимедійні проектори, комп'ютери, планшети, інтерактивна дошка. Програмне забезпечення, за допомогою якого проводяться дистанційні навчання з дисципліни: Zoom, Viber, Telegram, Moodle, електронна пошта.

12. Перелік контрольних питань по темам

Тема 1. Прикладна логіка як методологічна основа юридичної науки та практики

1. Предмет логіки та прикладної логіки.
2. Прикладна логіка як наука та навчальна дисципліна.
3. Значення вивчення науки логіки для професійної діяльності.
4. Юридична логіка як галузь наукового знання.
5. Особливості юридичної практики та основні напрямки специфікації логічних методів при її організації.
6. Логіка понять та як основа логіки права.
7. Функціональні відзнаки юридичної термінології та логічні умови її строгої визначеності.
8. Специфіка юридичних дефініцій; їх коректність з точки зору логічних правил визначення.
9. Логіка побудови нормативних (легальних) дефініцій.
10. Класифікаційні та кодифікаційні процедури у юриспруденції як сфера застосування логічних правил поділу.
11. Логіко-семантичні засоби співвіднесення правових понять та їх методологічне значення для прийняття кваліфікаційних рішень.
12. Логічна формалізація як засіб ефективного аналізу юридичних текстів.
13. Методика виявлення логіко-функціональних залежностей між структурними компонентами правових норм, фактичних матеріалів та свідчень; її значущість для інтенсифікації аналітико-пошукових дій та доказових процедур.
14. Можливості та переваги застосування логічних методів побудови міркувань у юридичній науці та практиці.
15. Дедуктивні та індуктивні методи у юриспруденції.
16. Метод аналогії та його значущість для права.
17. Єдність логічних та правових основ організації фахової діяльності юриста як головне завдання прикладної (юридичної) логіки.

Тема 2. Логічні критерії коректності юридичного мислення

18. Принципи логічної визначеності, обґрунтованості, несуперечності та достатності (повноти) як базові умови раціональності мислення: їх концептуальний зміст та особливості реалізації у сфері права.
19. Зв'язок принципів основ юридичного мислення з основними законами логіки.
20. Співвідношення логічних та юридичних законів.
21. Технологія застосування принципів та законів міркування в процесі аналізу та оцінювання нормативних основ права, фактичних матеріалів, свідчень та доказових процедур.
22. Методологічне значення критеріїв логічної раціональності для організації адміністративно-управлінської діяльності.
23. Підстави розрізнення доказових та недоказових міркувань.
24. Поняття логічного впливання та закономірний характер його правил.
25. Формулювання висновку у справі шляхом його отримання на основі юридичних норм та логічних законів як різновид дедуктивного умовиводу.
26. Дедуктивно-логічні основи кваліфікації.
27. Правила побудови доказових міркувань: їх логіко-семантичні обґрунтування та техніка застосування в юриспруденції.
28. Координація синхронічних та діахронічних підходів у логіці права.
29. Логічний зміст індукції та її роль у правовому мисленні.
30. Теоретичні узагальнення у правовій науці та нормотворча практика як сфери застосування індуктивних умовиводів.
31. Індуктивні методи встановлення причинно-наслідкових зв'язків та їх використання у юридичній практиці.
32. Аналогія як комбінований (індуктивно-дедуктивний) умовивід.
33. Аналогія права та аналогія закону: логічний зміст та юридичні умови застосовності.
34. Використання недедуктивних умовиводів при формулюванні версій.

Тема 3. Специфіка юридичної аргументації та її логічні основи

35. Логічна та юридична аргументація: спільні та відмінні риси.
36. Види аргументації: емпірична та теоретична, дедуктивна та недедуктивна (правдоподібна), доказова та недоказова.
37. Дискусія, її види та прийоми ведення.
38. Особливості здійснення доказових процедур у процесуальній практиці.
39. Методологічна специфіка юридичної аргументації.
40. Конструктивне поєднання логічного дедуктивізму з недедуктивними, змістовно-аналітичними, психологічними, риторичними та іншими підходами до юридичного доказування.
41. Співвідношення логічних та гендерно-психологічних аспектів аргументації.
42. Теорія аргументації як система видів, способів та загальних правил побудови обґрунтування та критики.
43. Логічний зміст операцій доведення та спростування.

44. Співвідношення понять «доведення» та «доказування»: спільність та відмінність у цілях та засобах здійснення.
45. Логічні принципи побудови аргументації: визначеність, несуперечливість, обґрунтованість та достатність.
46. Основні алгоритмічні схеми доказової аргументації та їх застосування в юридичній науці й практиці.
47. Структура та види аргументації.
48. Прямі та непрямі способи доведення та спростування.
49. Критика як аргументаційна процедура та її логічні різновиди.
50. Логічні правила аргументації як критерії прийнятності побудови доказових процедур.
51. Логічні методи доведення та їх практичне значення для інтенсифікації доказових процедур.
52. Проблема доказовості аргументації; логічні засоби та шляхи її вирішення.
53. Координація логічних, психологічних та юридичних методів аргументації.
54. Формально-функціоналістські та змістовно-аналітичні підходи до здійснення юридичної аргументації.
55. Юридичні та логічні чинники об'єктивізації формування доказової бази; методологія їх взаємоузгодження.
56. Технологія застосування логічних правил аргументації при побудові доведень, спростувань та критики.
57. Логічні засоби сприяння об'єктивності доказових процедур: логічні стратегії «блокування» фальсифікованих свідчень, виявлення латентних суперечностей в аргументаціях опонентів та логічно необґрунтованих міркувань.
58. Логіка оцінювання доказових матеріалів на предмет встановлення їх істинності, сумісності та достатності.
59. Логічні методики доказування власної позиції в суді та критики позиції опонуючої сторони.
60. Можливості використання логічної теорії аргументації у науково-дослідницькій діяльності та різноманітних сферах практики.

13. Рейтингова система оцінювання результатів навчання.

13.1. Нормативне підґрунтя встановлення рейтингу компетентності здобувачів вищої освіти

Нормативним підґрунтям встановлення рейтингу компетентності є Закон України «Про вищу освіту». Відповідно до статті 50 Закону України «Про вищу освіту» формами організації освітнього процесу є: 1) навчальні заняття; 2) самостійна робота; 3) практична підготовка; 4) контрольні заходи.

Розподіл балів з яких формується рейтинг компетентності здобувача вищої освіти відбувається між поточним контролем (60 балів) та підсумковим контролем (40 балів).

13.2. Рейтинг компетентності здобувачів вищої освіти з навчальної дисципліни

Рейтинг компетентності здобувача вищої освіти з навчальної дисципліни, що забезпечуються кафедрою включає *рейтинг компетентності з навчальної роботи* (аудиторна робота та самостійна робота) та *рейтинг компетентності з підсумкового контролю* (контрольні заходи). Що відповідає пропорції за 100-бальною шкалою: максимальний рейтинг з навчальної роботи – 60 балів (мінімальна кількість 30 балів), максимальний рейтинг з підсумкового контролю – 40 балів. Якщо здобувачів вищої освіти не зміг отримати мінімальної кількості балів з навчальної роботи (30 балів) або його загальний рейтинг компетентності складає менше 60 балів він вважається таким, що має академічну заборгованість.

Якщо здобувач вищої освіти виявляє бажання займатися науковою роботою то йому додатково до підсумкового рейтингу компетентності з дисципліни можуть бути зараховані *бали наукової роботи*. У разі зарахування додаткових балів за результатами наукової роботи загальний рейтинг компетентності здобувача вищої освіти з навчальної дисципліни не може перевищувати 100 балів¹.

13.2.1. Рейтинг з навчальної роботи здобувача вищої освіти

Відповідно до структури навчального плану навчальна робота складається з *аудиторної роботи* (лекційні, семінарські заняття) та *самостійної роботи*.

Оцінювання компетентності з навчальної роботи здобувача вищої освіти з дисциплін, що забезпечуються кафедрою здійснюється шляхом встановлення відповідного рівня знань за кожне навчальне заняття та виставлення балів від 2 до 5. Важливо пам'ятати, що бали це не число, що отримуються в результаті вимірювань і обчислень, а приписане оціночне судження. Виставляючи бали, науково-педагогічний працівник має їх обґрунтувати, керуючись логікою та існуючими критеріями (табл. 1).

Таблиця 1

Характеристика оцінювання рівня компетентності здобувача вищої освіти

Бали	Критерій оцінювання компетентності
2 ²	<i>Незадовільний рівень компетентності.</i> У здобувача вищої освіти відсутні знання навчального матеріалу, або він відмовляється від відповіді, або має <i>фрагментарні знання</i> , що базуються на попередньому досвіді. Не здатен формулювати визначення понять, класифікаційні критерії та тлумачити їхній зміст. Не може використовувати знання при вирішенні практичних завдань. Має <i>безсистемні знання</i> , допускає формально-логічні помилки при формулюванні понять,

¹Тобто даний рейтинг є додатковим і у разі перевищення 100 бальної шкали зменшується на ту кількість балів які її перевищують. Наприклад, *рейтинг компетентності з навчальної роботи* (аудиторна робота та самостійна робота) – 55 балів, *рейтинг компетентності з підсумкового контролю* (контрольні заходи) – 35 балів, *рейтингові бали за наукову роботу* – 20 балів, сума 55+35+20=110, *загальний рейтинг компетентності* курсанта (слухача, студента) 100 балів.

²Здобувачу вищої освіти слід пам'ятати, що отримання зазначеного балу негативно впливає на загальний рейтинг компетентності і може привести до академічної заборгованості.

	класифікаційних критеріїв та їхньому тлумаченні. Хаотично і невпевнено викладає матеріал, не здатен відділяти головне від другорядного, не може використовувати знання при вирішенні практичних завдань.
3	Задовільний рівень компетентності. Здобувач вищої освіти має базові знання з навчальної дисципліни. Формулює юридичні поняття, класифікаційні критерії, але допускає інтерпретаційні помилки. Може виокремити ознаки явища та їх охарактеризувати (риси, властивості, аспекти). Відповідь надається за одним джерелом навчальної літератури. При відтворенні знань застосовує репродуктивний тип мислення, відсутнє системне викладення навчального матеріалу. Не вміє доказово обґрунтовувати свої судження, допускає неточності при використанні знань для вирішення практичних завдань.
4	Добрий рівень компетентності. Здобувач вищої освіти має ґрунтовні знання навчального матеріалу, але під час відповіді допускає незначні помилки. Володіє категоріально-понятійним апаратом та здатен використовувати знання для вирішення практичних завдань. Може охарактеризувати склад (зміст) явища (або внутрішню побудову явища) та його елементів. Може обґрунтувати призначення явища, яке конкретизується у його функціях (напрямах впливу на інші явища). Може навести подібність та відмінність з іншими спорідненими та протилежними явищами. Відповідь надається за декількома джерелами навчальної літератури, з посиланням на нормативно-правові акти та наведенням прикладів. При відтворенні знань застосовує продуктивний тип мислення.
5	Відмінний рівень компетентності. Здобувач вищої освіти має системні знання глибоко і повно засвоїв увесь навчальний матеріал, в якому легко орієнтується, володіє категоріально-понятійним апаратом, вміє пов'язувати теорію з практикою, вирішувати практичні завдання, висловлювати і обґрунтовувати свої судження. Може навести особливості інтерпретації правових явищ в різних теоріях, загальне та відмінне в різних позиціях вчених, як в національному так і в міжнародному та європейському праві (в межах часу, предмету, простору). Здатен обґрунтувати перспективи розвитку правових явищ в Україні. Відповідь надається на основі знань державних програм, концепцій, проектів нормативно-правових актів, а також наукових досліджень вітчизняних та закордонних вчених. Даний рівень компетентності передбачає грамотний, логічний виклад відповіді (як в усній, так і в письмовій формі), якісне зовнішнє оформлення. При відтворенні знань застосовує евристичний тип мислення.

Рейтинг компетентності з навчальної роботи здобувача вищої освіти визначається шляхом встановлення середньоарифметичного балу здобувача вищої освіти отриманого на семінарських та практичних заняттях з урахуванням роботи на лекційних заняттях та самостійної роботи протягом опанування навчальної дисципліни помноженого на коефіцієнт K_1 ($K_1=60:5=12$) з округленням результату до цілого числа.

Середньоарифметичний бал здобувача вищої освіти визначається шляхом додавання усіх балів отриманих на семінарських та практичних заняттях з урахуванням роботи на лекційних заняттях та самостійної роботи протягом

опанування навчальної дисципліни поділених на кількість відповідей курсанта (слухача, студента) з округленням результату до десятих (наприклад 3,8 або 4,5)³. При визначенні середньоарифметичного балу здобувача вищої освіти необхідною умовою його зарахування є те, що відповідні бали мають бути отриманні здобувачем вищої освіти не менше як на 50% занять з навчальної роботи. У разі невиконання зазначеної умови або коли середньоарифметичний бал здобувача вищої освіти менший 2,5, здобувач вищої освіти вважається таким, що має академічну заборгованість і не допускається до підсумкового контролю.⁴

13.2.2. Рейтинг з підсумкового контролю здобувачів вищої освіти

Відповідно до навчального плану *підсумковий* контроль з навчальних дисциплін, що забезпечуються кафедрою передбачений у формі екзамену або заліку.

Залік або екзамен із перевірки компетентності з навчальних дисциплін, що забезпечуються кафедрою складається письмово або усно за білетами підсумкового контролю які пропонуються здобувачу вищої освіти. Максимальна кількість балів з підсумкового контролю здобувачів вищої освіти для екзамену становить 40 балів. Кількість білетів підсумкового контролю має перевищувати кількість здобувачів вищої освіти у навчальній групі не менше ніж на 5 одиниць.

Білету підсумкового контролю мають складатися з теоретичних і практичних питань. Білету підсумкового контролю мають відповідати таким вимогам:

– кожне питання бажано розпочинати словами: обґрунтувати..., проаналізувати..., дати оцінку..., довести... тощо, щоб забезпечити перевірку вміння здобувачів вищої освіти використовувати набуті знання для вирішення практично спрямованих завдань;

– складність білетів має бути приблизно однаковою і дозволяти здобувачу вищої освіти за час, відведений для відповіді, глибоко та повно розкрити зміст усіх питань;

– при формулюванні завдань (питань) необхідно використовувати поняття, терміни, назви, позначення тощо відповідно до програми навчальної дисципліни.

³Наприклад, з дисципліни навчальним планом передбачено 5 семінарських та практичних занять. Для того щоб не мати академічної заборгованості здобувач вищої освіти має відповідати більше ніж на 50% занять тобто на 3 парах. Отже, виконуючи зазначену вимогу він працював на першому занятті і отримав 3 бали, на другому занятті він не підготувався і отримав 0 балів (які в подальшому пересклав на 4), на третьому занятті здобувач вищої освіти був у добовому наряді отримав Н яку в подальшому пересклав на 3 бали, на останньому – 4 бали. Середньоарифметичний бал складає загальна сума балів поділена на кількість оцінок $(3+0+4+3+4) \div 5 = 2,8$. Відповідно рейтинг компетентності з навчальної роботи здобувача вищої освіти буде $2,8 \times 12 = 33,6 \approx 34$

⁴З метою спрощення обрахунку рейтингу компетентності з навчальної здобувача вищої освіти пропонується провести експеримент з електронним журналом в якому обрахунок повинен проводитись автоматично. Тобто науково-педагогічні працівники лише вносять бали до журналу, а рейтинг компетентності з навчальної роботи здобувача вищої освіти обраховується автоматично за визначеною формулою.

Кількість питань в білеті підсумкового контролю з навчальних дисциплін визначається кафедрою з урахуванням специфіки дисципліни⁵.

Оцінювання компетентності здобувача вищої освіти під час підсумкового контролю здійснюється шляхом встановлення відповідного рівня знань за кожне питання. Виставляючи рівень компетентності, науково-педагогічний працівник має його обґрунтувати, керуючись логікою та існуючими критеріями(табл. 1).

Рейтинг компетентності з підсумкового контролю курсанта (слухача, студента) у формі екзамену визначається шляхом встановлення середньоарифметичного балу здобувача вищої освіти отриманого за кожне питання білету підсумкового контролю помножене на коефіцієнт K_2 ($K_2=40:5=8$) з округленням результату до цілого числа.

Середньоарифметичний бал здобувача вищої освіти з підсумкового контролю визначається шляхом додавання усіх балів отриманих за кожне питання білету підсумкового контролю поділених на кількість питань білету з округленням результату до десятих (наприклад 3,8 або 4,5)⁶.

13.2.3. Рейтинг наукової роботи здобувача вищої освіти

За результатами семестрової наукової роботи здобувача вищої освіти його рейтинг компетентності з дисципліни може бути підвищений з урахуванням рівнів результативності такої роботи.

Рейтингові бали за наукову роботу здобувачів вищої освіти нараховуються з урахуванням рівнів результативності цієї роботи. Відповідні значення рівнів та додаткові бали визначаються згідно з таблицею (табл. 2).

Таблиця 2

Характеристика оцінювання рівня творчих досягнень здобувача вищої освіти

<i>Результати творчої роботи здобувача вищої освіти</i>	Рівень результативності та додаткові бали
Стаття у факультетському (інститутському) збірнику, призове місце на конкурсі наукових робіт здобувачів вищої освіти факультету (інституту), приз за експонат на виставці курсантських (студентських) робіт, доповідь на факультетській (інститутській) науковій конференції та ін.	I рівень, факультетський (інститутський) – 5 балів

⁵Наприклад, два теоретичних питання, одне практичне, одне питання з переліку питань що виноситься на самостійну роботу.

⁶ Наприклад, здобувач вищої освіти відповідаючи на білет підсумкового контролю за перше питання отримав 3 бали, за друге 4 бали, за третє 5 балів, за четверте 2 бали. Відповідно його загальний рейтинг з підсумкового контролю за результатами складання екзамену буде $((3+4+5+2):4) \times 8 = 28$. Або інший приклад, здобувач вищої освіти відповідаючи на білет підсумкового контролю за перше питання отримав 3 бали, за друге 4 бали, за третє 5 балів. Відповідно його загальний рейтинг з підсумкового контролю за результатами складання екзамену буде $((3+4+5):3) \times 8 = 32$. Або ще приклад, здобувач вищої освіти відповідаючи на білет підсумкового контролю за перше питання отримав 4 бали, за друге 5 балів. Відповідно його загальний рейтинг з підсумкового контролю за результатами складання екзамену буде $((4+5):2) \times 8 = 36$.

<i>Результати творчої роботи здобувача вищої освіти</i>	Рівень результативності та додаткові бали
Ті ж досягнення на заходах академічного рівня, прийняття до розгляду заявки на патент та ін.	II рівень, академічний – 10 балів
Ті ж досягнення на заходах міжвузівського рівня чи МОН, МВС декілька досягнень II рівня, участь у республіканських виставках, національних олімпіадах, отримання державного патенту, заявка на закордонне патентування.	III рівень, міністерський, міжвузівський – 15 балів
Статті в міжнародних збірниках та журналах, доповіді на міжнародних конференціях і семінарах, участь у міжнародних олімпіадах, конкурсах та виставках, отримання закордонного патенту.	IV рівень, міжнародний – 20 балів

13.3. Фіксація результатів компетентності здобувача вищої освіти

Для занесення результатів компетентності здобувача вищої освіти у відомість обліку успішності, залікову книжку здобувача вищої освіти використовується таблиця співвідношення між рейтингом здобувача вищої освіти та ECTS оцінками (табл. 3).

Розподіл балів для проведення заліку

Аудиторна робота (поточне накопичення балів) Мах 60%			Підсумковий контроль	Підсумкова кількість балів
			залік	
T1	T2	T3	Мах 40%	Мах 100%
20	20	20		

Таблиця 3

Співвідношення між рейтингом здобувача вищої освіти та ECTS оцінками

Оцінка в балах	Оцінка за національною шкалою	Оцінка за шкалою ECTS	
		Оцінка	Пояснення
90-100	відмінно	A	відмінне виконання
85-89	добре	B	вище середнього рівня
75-84		C	загалом хороша робота
66-74	задовільно	D	непогано
60-65		E	виконання відповідає мінімальним критеріям
35-59	незадовільно	Fx	необхідне перескладання
1-34		F	необхідне повторне вивчення курсу

14. Рекомендована література

Основна

1. Арутюнов В. Х., Кирик Д. П., Мішин В. М. Логіка : Навч. посібник для економістів. — Вид. 5-е, допов. і перероб. — К. : КНЕУ, 2012. — 144 с.
2. Беспхлебный Е. И. Логика для юристов. Учебник. М: Юстиция, 2019. 248с.
3. Вандишев В.М. Логіка. Основні поняття і принципи: навчальний посібник. — К: Кондор - Видавництво, 2016. — 300 с.
4. Жеребкін В.Є. Логіка: Підручник - Київ: Знання, - 2011р. 262с.
5. Карамишева Н.В. Логіка (Теоретична і прикладна) навчальний посібник. — К: Знання, 2011. — 455 с.
6. Конверський А.Є. Традиційна логіка. Підручник для студентів навчальних закладів вищої освіти усіх спеціальностей. - К.: Центр учбової літератури, 2019. - 452 с.
7. Конверський А. Є. Логіка: підручн. для студ. юрид. фак-тів ВНЗ // МОН України, Київ. нац. ун-т - Київ: ЦУЛ, - 2012р. 335с.
8. Кузнецова О. Логика. Краткий курс. М.: Юкей-книга, 2019. 128 с.
9. Логіка для правознавців : навч. посіб. / [О. О. Бандура, О. І. Гвоздик, В. М. Кравець, Р.В. Михайленко та ін.]. – Київ : Нац. акад. внутр. справ, 2016. – 144 с.
10. Логика для юристов : учебник / Е.А. Кротков. — Москва : ИНФРА-М, 2019. — 210 с.
11. Логика: Хрестоматия / Автор-составитель С.Д.Цалин. - Х.: Факт, 2006. - 864 с.
12. Мозгова Н.Г. Логіка: навч. посіб.для студ. ВНЗ // МОН України - Київ: Каравела, - 2011р. 247с.
13. Михалкин Р.В. Основы логики. Учебник и практикум. – М.: Юрайт, 2015. – 366 с.
14. Павлов В.І. Логіка у запитаннях, відповідях і аргументаціях. — К.: Центр учбової літератури, 2008. — 408 с.
15. Цимбалюк В.І., Циганчук Л.А. Логіка для юристів. Навч. посібник - Львів: Новий світ – 2000, 2017. – 214 с.
16. Щербина О. Ю. Логіка для юристів : курс лекцій / О. Ю. Щербина. – вид. 2-ге, допов. і перероб. – К. : Юридична думка, 2009. – 264 с.

Додаткова

1. Бандура О.О. Правознавство у системі наукового знання: Аксіологічно-гносеологічний підхід. – Київ: Вид-во НАВСУ, 2010. – 272 с.
2. Бандурка О. М., Тягло О. В. Юридична логіка : підручник. 2-е вид., переробл. і доповн.– Х. : Золота миля, 2017. — 216 с.
3. Гвоздик О.І Логіка доказування в юрисдикційному процесі: навч. посіб. /О.І. Гвоздик, В.В. Кощинець - К.: Національна академія прокуратури України, 2016. -130 с.
4. Герасимова И.А. Введение в теорию и практику аргументации: учеб. пособие / И. А. Герасимова. – М., 2007. – 312 с.
5. Гнатюк Я.С. Некласична логіка: Навч. посіб.: Курс лекцій із

- практикумом // МОН України., Держ. ВНЗ "Прикарпатський нац. ун-т ім. В. Стефаника". - Івано-Франківськ: Симфонія форте, - 2014р. 191с.
6. Жоль К.К. Вступ до сучасної логіки. — Кобеляки: „Кобеляки”, 2001.
 7. Зайцев Д.В. Теория и практика аргументации: учеб. пособие / Д.В.Зайцев. – М., 2007. – 224 с.
 8. Закурін М.К. Аналіз закону при розгляді скарг на дії, бездіяльність і рішення органів Державної виконавчої служби в межах Господарського процесуального кодексу України / М.К.Закурін [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://court.gov.ua/sud5024/9/21/>.
 9. Ивин А.А. Логика. – М., 2009. – 320 с.
 - 10.Ивин А.А. Теория аргументации / А.А. Ивин. – М.: Гардприки, 2000. – 414 с.
 - 11.Ивлев Ю.В. Логика для юристов: Учебник. - 5-е изд. - М.: Проспект, 2019. - 272 с.
 - 12.Карамішева Н.В. Логіка. Підручник для студентів-правників. — Львів: Вид-во Львівського ун-ту, 2000. — 193 с.
 - 13.Логіка: підручник для студ. ВНЗ // МОН України.Нац. юрид. акад. України ім. Ярослава Мудрого; В.Д.Титов, ред, С.Д.Цалін, О.П.Невельська-Гордеева та ін. - Харків: Право, - 2008р. 207 с.
 - 14.Мельник В.В. Искусство доказывания в состязательном уголовном процессе / В.В.Мельник. – М., 2000. – 495 с.
 - 15.Михалкин Н.В. Логика аргументации в судебной практике: Учебник для вузов / Н.В.Михалкин. – СПб.: Питер, 2004. – 336 с.
 - 16.Михеєнко М.М. Доказування у кримінальному процесі / М.М.Михеєнко // Юридична енциклопедія. – К., 1999. – Т.2. – С. 271-272.
 - 17.Непейвода Н.Н. Прикладная логика / Н.Н. Непейвода. – Новосибирск : Издательство Новосибирского университета, 2000. – 521 с.
 - 18.Основы логики : учебник / В.А. Бочаров, В.И. Маркин. — М. : ИД «ФОРУМ» : ИНФРА-М, 2020. — 334 с.
 - 19.Пастухов П.С. Уголовно-процессуальные и криминалистические аспекты объективизации доказательств / П.С.Пастухов // Вестник Пермского университета. Юридические науки. – 2009. – Вып. 3(5). – С. 109-117.
 20. Плевако Ф.Н. Речи / Ф.Н. Плевако. – М.: Издание М.А.Плевако, 1912. – Т.1. – 373 с.
 - 21.Савенко М.Д. Юридична аргументація в конституційному судовому процесі: методологічний аспект / М.Д.Савенко // Наукові записки НаУКМА. – 2012. – Т. 129. – С. 11-15.
 22. Соколов В.М. Застосування процесуальної аналогії при здійсненні адміністративного судочинства / В.М.Соколов // Правовий вісник Української академії банківської справи. – 2012. - № 2(7). – С. 37-41.
 23. Теория и практика аргументации. – М.: Ин-т философии РАН, 2001. – 182 с.
 - 24.Сумарокова Л. Н. Юридическая логика: коммуникативная концепция : монография / Л. Н. Сумарокова. – Одесса : «Фенікс», 2015. – 204 с.

25. Титов Т.В. Взаимосвязи логики и права: история и современность / В.Д.Титов // Homo philosophians, серия «Мыслители». – СПб. – 2002. – Вып. 12. – С. 404-422.
26. Титов В.Д. Логическое знание в его социально-исторической детерминации. – Х.: Регион-информ, 2004. – 260 с.
27. Титов В.Д. Юридическая логика в США. – Х.: Ксилон, 2007. – 250 с.
28. Щербина О. Ю. Логіка та юридична аргументація : [монографія] / О. Ю. Щербина. – Київ : Видавничо-поліграфічний центр «Київський університет», 2013. – 303 с.
29. Шаптала Н.К. Доказування в конституційному судовому процесі: філософсько-правові засади Монографія / Н.К. Шаптала. – К.: Логос, 2018. – 385 с.
30. Walton D. Legal argumentations and evidence / D. Walton. – The Pennsylvania State Univ. Press, 2002. – 374 p.

15. Інформаційні ресурси

1. Національна бібліотека України <http://www.nbuv.gov.ua/>
2. Наукова бібліотека ім. М.Максимовича www.library.univ.kiev.ua
3. Наукова бібліотека Національного університету “Києво-Могилянська академія” <http://www.ukma.kiev.ua/ukmalib>
4. Національна Парламентська бібліотека України <http://www.nplu.kiev.ua/>
5. Російська державна бібліотека <http://www.rsl.ru/>
6. Сайт “Бібліотека юриста” <http://www.lawbook.by.ru/>
7. Українська правнича фундація <http://www.ulf.com.ua/>
8. Інтернет-видання Журнал "Політична думка" / Режим доступу : Кафедра логіки філософського факультета МГУ ім. М.В.Ломоносова. – Режим доступу : (<http://education.orunete.ru/go22825.html>)